

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE ÎN SITUL MEDIEVAL DE LA LOZOVA¹

Dr. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU

Dr. Vlad VORNIC

Drd. Ion URSU

ARHEOLOGICAL DISCOVERIES IN THE MEDIEVAL SITE OF LOZOVA

The article presents the main data of the archeological research from Lozova from 2010. During the excavations were identified archeological remains pertaining to three periods: early middle age (VI-VII Century), documented by a complex of deepened housing equipped with a fire facility; the period of Golden Horde domination (XIV Century); State Moldovan medieval period (the end of XIV–XVI century) documented by pieces specific to the settlements of this age, and a cemetery belonging to a Christian Community. The investigated Necropolis is situated near by border between the current villages Lozova and Vorniceni, where during the reign of Alexandru cel Bun was, perhaps, the Socăreni village (then disappeared) which was given together with other nine villages in the valley of Bucovăț to Oană Vornic on April 25, 1420.

Așa cum este și firesc, perioada constituirii și extinderii la răsărit de Prut a statului medieval moldovenesc a suscitat un interes deosebit din partea cercetătorilor. Cu toate acestea, din cauza penuriei izvoarelor scrise, multiple probleme privind realitățile istorice din sec. al XIV-lea rămân încă neclarificate sau insuficient studiate, deseori și controversate. În aceste condiții, un rol aparte în elucidarea unor aspecte vizând îndeosebi structura socio-economică a colectivităților umane și a realităților etnico-demografice și culturale din perioada formării Țării Moldovei îi revine arheologiei.

Printre siturile arheologice medievale importante de pe teritoriul Republicii Moldova se numără și două așezări rurale din sec. al XIV-lea descoperite în perimetrul com. Lozova (r. Strășeni). Semnalate în anii 50-60 ai secolului trecut, obiectivele arheologice de la Lozova se află în microzona *Oanța* de pe partea dreaptă a r. Bucovăț, unul în marginea estică a localității, iar altul la cca 1 km E, în vecinătate cu

¹ Articolul a fost realizat în cadrul proiectului „Cercetarea arheologică a așezării rurale de la Lozova din perioada constituirii statului medieval moldovenesc”, înscris în Registrul de stat al proiectelor din sfera științei și inovării cu cifrul 10.819.07.01F.

Fig. 1. Echipa de cercetare pe șantierul arheologic.

com. Vorniceni². În prima dintre așezări, acoperită în cea mai mare parte de plantații de viță-de-vie sau de grădini și construcții gospodărești, I. Rafalovici a executat în anul 1960 un sondaj restrâns, descoperindu-se câteva complexe și materiale de valoare științifică deosebită – două cuptoare de olărie cu reverberație, un bordei, un tezaur cu monede de argint și bronz ș.a. Cu toate că s-a dovedit a fi de o importanță aparte pentru cunoașterea realităților arheologice și istorice din deceniile premergătoare extinderii Țării Moldovei la est de Prut, așezarea din punctul *Oanța* de la Lozova în anii care au urmat n-a fost cercetată prin săpături metodice, iar materialele arheologice obținute n-au fost valorificate corespunzător, unele rămânând inedite.

Ținând cont de aceste împrejurări și de faptul că recent în perimetrul sitului amplasat la hotar cu Vorniceni s-a reperat un mormânt medieval cu trăsături creștine³, se impunea imperios salvagardarea vestigiilor și realizarea unei cercetări arheologice sistematice în limitele obiectivelor în discuție.

Grație câștigării unui proiect științific pentru tinerii cercetători finanțat de Academia de Științe a Moldovei, începând cu anul 2010 la Lozova se desfășoară investigații arheologice sistematice efectuate de o echipă de specialiști de la Centrul de Arheologie al IPC AȘM⁴. Cercetările din cadrul pro-

² Рафалович И.А., Полевой Л.Л. Раскопки гончарных горнов на поселении Лозово//Материалы и исследования по археологии и этнографии Молдавской ССР. Кишинев, 1964, с. 241-247; Полевой Л.Л., Бырня П.П. Средневековые памятники XIV-XVII вв. //АК МССР, вып. 7. Кишинев, 1974, с. 33-34.

³ Complexul a fost identificat de Ion Ursu în toamna anului 2007, cu prilejul unor cercetări de suprafață.

⁴ Din echipa de cercetare au făcut parte: Ludmila Bacumenco-

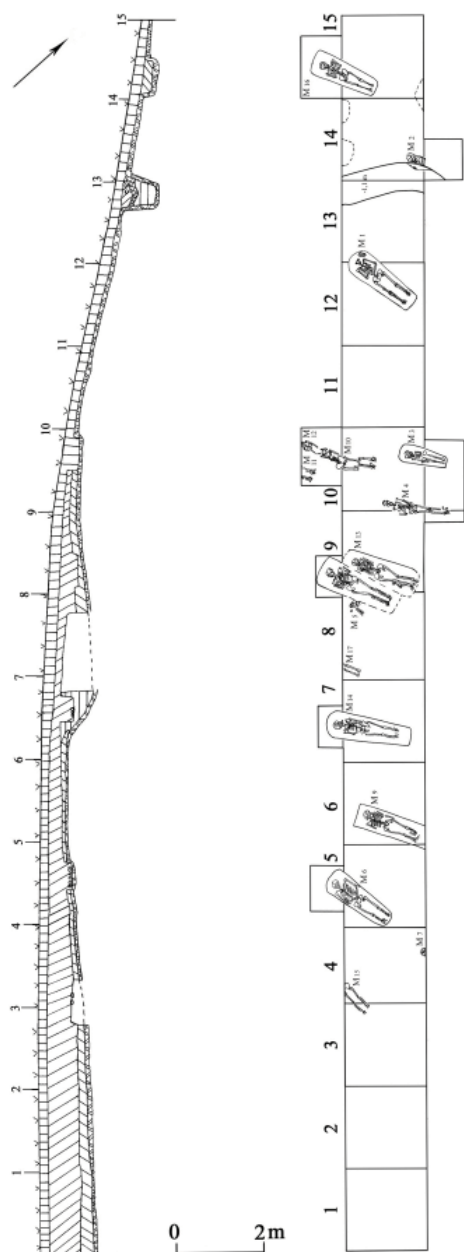

Fig. 2. Lozova. Secțiunea III, planul și profilul vestic

iectului urmăresc mai multe obiective: determinarea caracteristicilor principale ale siturilor arheologice medievale, clarificarea cronologiei, precizarea apartenenței etnice a comunităților respective, stabilirea întinderii, densității și structurii habitatului, precum Pîrnău (responsabil), Ion Ursu, Vlad Vornic, Radu Pîrnău, Vasile Iarmulșchi, Adrian Pelivan, Ion Ceban, Sergiu Popovici și Vitalie Burlacu. Pe parcursul campaniei arheologice s-a urmărit și corelarea unor studii magnetometrice efectuate de un grup de cercetători din cadrul Platformei de Cercetare Interdisciplinară în Domeniul Arheologiei „Arheoinvest” (Facultatea de Istorie, Universitatea „A.I. Cuza” Iași) care au evidențiat posibile „anomalii” în anumite zone ale sitului cu situațiile arheologice concrete. De asemenea, au fost făcute sondaje pedologice în vederea analizei distribuției caracteristicilor morfologice, chimice și fizice ale solului din aria sitului medieval.

și alte aspecte de natură socio-economică și culturală referitoare la aceste așezări rurale medievale de pe malul drept al Bucovățului. Un obiectiv aparte l-a constituit elucidarea chestiunii dacă mormântul creștin descoperit recent este o înmormântare izolată sau face parte dintr-un cimitir medieval, iar dacă aparține unei necropole – cercetarea acesteia.

În campania din anul 2010 au fost executate săpături numai în situl arheologic amplasat la granița dintre com. Lozova și Vorniceni, a cărui suprafață astăzi este în mare parte cultivată, existând însă și câteva zone înțelenite. În diferite sectoare ale sitului s-au trasat trei secțiuni (notate S.I, S.II și S.III), cu dimensiunile de 2x30, 2x14 și, respectiv, 2x30 m. În cadrul săpăturilor s-au identificat resturi arheologice aparținând la trei niveluri de locuire sau orizonturi cultural-cronologice diferite.

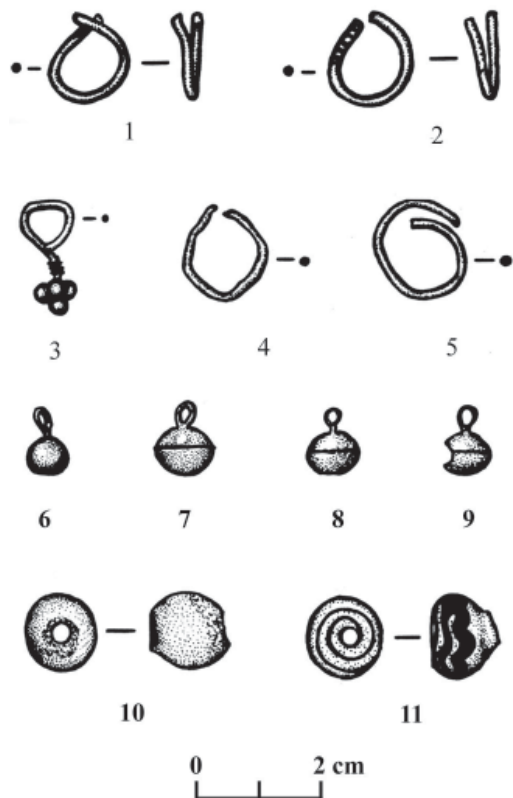
Cel mai vechi nivel se datează în evul mediu timpuriu (sec. VI-VII), fiind clar documentat printr-un complex de locuire adâncit de formă aproximativ pătrată, cu dimensiunile de 2,4x2,5 m. Locuința era prevăzută în colțul de NV cu o instalație de foc, constând dintr-o vatră de lut ovală cu dimensiunile de 0,5x0,6 m, înconjurată de un parament de pietre mici de gresie. În umplutura complexului, spre bază, s-au găsit o fusaiolă de lut, fragmente de vase ceramice lucrate cu mâna din pastă cu șamotă în compoziție, unele cu profilul bitronconic, și resturi faunistice. Prin particularitățile complexului de locuire, dar mai ales ale ceramicii, vestigiile medievale timpurii se încadrează în faciesul cultural Penkovka din sec. VI-VII, atribuit de unii specialiști triburilor migratoare ale anților, iar de alții populației locale romanice⁵.

Al doilea orizont cultural-cronologic corespunde perioadei de dominație a Hoardei de Aur (prima și a doua treime a sec. XIV), pentru moment nefiind reprezentat prin complexe închise, ci doar prin cioburi de recipiente de lut de culoare roșietico-gălbuie lucrate la roata de turație medie, fragmente de amfore de import, bucăți de vase de fontă tipice acestei perioade, un lacăt de fier și oase de animale.

Ultimul orizont arheologic din situl investigat la Lozova, cel din perioada statului medieval moldovenesc (sfârșitul sec. XIV – sec. XVI), este documentat prin cioburi răzlețe specifice așezărilor acestei epoci și printr-un cimitir aparținând unei comunități creștine (fig. 1,2,4), care reprezintă și cea mai importantă descoperire realizată în această campanie. De asemenea, în cuprinsul celor trei secțiuni trasate au fost surprinse porțiuni ale unor șanțuri, a căror cronologie și destinație urmează a fi precizate prin cercetările ulterioare.

Prezentând o însemnătate deosebită pentru studiul evoluției așezărilor rurale medievale și a vieții spirituale a locuitorilor din spațiul est-carpatic în

⁵ Corman I. Contribuții la istoria spațiului pruto-nistran în epoca evului mediu timpuriu (sec. V – VII d.Chr.), Chișinău, 1998, p. 14-28, 65-81.

Fig. 3. Lozova. Piese descoperite în morminte: verigi de tâmplă de argint (1, 2) și bronz (4,5), cercel de argint (3), nasturi sferoidali de bronz (6-9), mărgelile din pastă sticloasă (10, 11)

perioada constituirii și consolidării Țării Moldovei, așezarea și necropola identificate de noi, așa cum am menționat deja, sunt amplasate în imediata apropiere a hotarului dintre satele actuale Lozova și Vorniceni, prin urmare, într-o zonă unde în timpul domniei lui Alexandru cel Bun a existat, se pare, satul *Săcăreni* (ulterior dispărut), dăruit împreună cu Lozova, Vorniceni și alte șapte sate de pe valea Bucovățului la 25 aprilie 1420 de voievod sfetnicului său Oană, vornic, pentru „dreaptă și credincioasă slujbă”⁶.

Cele 18 morminte identificate până în prezent în cimitirul medieval de pe malul drept al Bucovățului aparțin unei comunități locale creștine, toți decedații (maturi și copii) fiind înhumați potrivit ritualului tradițional creștin: cu capul spre vest și privirea spre răsărit, în poziție pe spate, cu picioarele întinse și brațele îndoite din coate, cu mâinile așezate pe abdomen, piept sau pe umeri. Adâncimea mormintelor este destul de redusă, variind între 0,2 și 0,8 m de la nivelul actual al solului. Gropile mortuare erau de formă trapezoidală, cu pereții verticali și colțurile uneori ușor rotunjite, fiind săpate aproape exact după dimensiunile decedatului. Urme de lemn provenind de la sicrie deocamdată nu au fost reperate la niciun

⁶ DRH, A. *Moldova*, vol. I (1384-1448), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, L. Șimanschi, București, ed. Academiei, 1976, doc. nr. 47, p. 67-69.

mormânt. Inventarul funerar este în general sărac, în câteva morminte de copii, adolescenți sau femei descoperindu-se câte una-două piese vestimentare sau de podoabă: nasturi sferoidali de bronz, verigi de tâmplă de argint și de bronz, mărgelile din pastă sticloasă și un cercel de argint (fig. 3), piese care indică, în lipsa monedelor, perioada de utilizare a cimitirului de la sfârșitul secolului XIV până în secolul XVI. Un complex funerar similar, datat la finele sec. XIV – mijlocul veacului următor, a fost descoperit și parțial cercetat în anul 1990 de Anatol Gorodenco și Vasile Gukin în împrejurimile com. Sadova⁷, situat la cca 7 km N de Lozova, fiind pus de autori în legătură cu *Seliștea lui Tigomir*, pomenită în aceeași danie de la 25 aprilie 1420 a lui Alexandru cel Bun către Oană vornic⁸. Fără îndoială, însă, că această ipoteză, ca și supoziția noastră privind identificarea și localizarea satului medieval *Săcăreni* urmează a fi verificate prin cercetări arheologice și interdisciplinare ulterioare, cercetări care se cer a fi mai ample și detaliate.

În concluzie, relevăm că situl prospectat de la Lozova se dovedește a fi unul deosebit de important pentru arheologia satului medieval din interfluviul Prut-Nistru. Investigațiile sistematice în curs de desfășurare vor furniza, sperăm, noi date și materiale concludente, în măsură să contribuie la rezolvarea unor probleme ce țin de istoria locală și regională din perioada constituirii și consolidării Țării Moldovei.

⁷ Gorodenco A., Gukin V., *Seliștea lui Tigomir//Pyretus*, anul I, nr. 1, Ungheni, 2001, p. 23-32.

⁸ DRH, A. *Moldova*, vol. I (1384-1448), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, L. Șimanschi, București, ed. Academiei, 1976, doc. nr. 47, p. 67-69.

Fig. 4. Lozova. Secțiunea III, vedere dinspre sud-est